

КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

Концертмейстерський клас

Освітній ступінь

Магістр

Курс	1, 2
Семестр	1, 2, 3

Спеціальність

В5 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»
Орган

Статус

Обов'язкова

ECTS	5
Годин	150
індивідуальні	48
Самостійна робота	102

Форма контролю

Залік, екзамен,
атестаційний екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Булибенко Галина Вікторівна, професорка, професорка кафедри старовинної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, заслужена діячка мистецтв України
Профіль викладача	orcid:0000-0002-1062-8796
e-mail	galinabulybenko@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сполучення органу з голосом або будь-яким інструментом дуже природно. Співучість органа, його нескінченний звук, багатство барв та динамічних можливостей роблять його дійсно унікальним і відкривають безліч можливостей його сполучень з різними інструментами. Тому ансамблі з органом в концертній практиці користуються великим попитом як серед виконавців, так і серед слухачів.

Необхідність викладання акомпанементу продиктовано концертною практикою, яка потребує від органістів виконання органних партій в хорових і оркестрових творах композиторів різних часів, співпраці з солістами – інструменталістами та співаками. Формування у здобувача навичок ансамблевої гри сприяє становленню його творчої особистості з одночасним вихованням у нього поваги до іншої особистості, до пошуку варіантності виконавських трактовок тощо.

Метою курсу «Концертмейстерський клас» освітнього ступеню «Магістр» є виховання кваліфікованих фахівців, які володіють достатньою кількістю професійних знань та навичок, необхідних для подальшої самостійної праці в концертних закладах України концертмейстерами, або викладачами з цієї дисципліни в навчальних закладах нашої держави.

Безумовно, практика акомпанементу, відкриває у молодого виконавця додаткові можливості розвитку його творчої особистості та образного мислення, сприяє досягненню професійної зрілості та розширює його музичний світогляд.

Завдання курсу – виховання фахівця, який на високому професійному рівні може працювати в концертних залах України та за її межами концертмейстером – органістом, який може самостійно скласти високохудожню транскрипцію супроводу для гри з різними виконавцями, має ансамблеву практику, професійно володіє грою на органі та може викладати цей предмет у закладі вищої освіти.

Здобувач повинен знати:

- основні музичні стилі для професійного вибору засобів виразності при акомпануванні;
- засоби оволодіння синхронністю гри в складних акустичних умовах концертного залу;
- особливості спільної роботи з партнерами по ансамблю та умови підпорядкування своєї партії солісту;
- основні правила створення органних перекладів;
- вокальну літературу, що звучить у супроводі органа в концертних залах України;
- можливості дихання співака, рухомості голосу, артикуляцію тощо;
- основну специфіку супроводу хору, великого ансамблю або оркестру.

Здобувач повинен вміти:

- зробити яскраву, художню та технічно доцільну транскрипцію для органа з оркестрового чи фортепіанного супроводу, яка сприяли би розкриттю змісту твору;
- підпорядковувати свою партію солісту для найбільш яскравого виявлення його можливостей;
- знати вокальну партію та літературний текст твору для глибокого розуміння змісту твору;
- швидко приготувати концертну програму з мінімальною кількістю репетицій;
- уважно слідкувати за ритмічною та інтонаційною чіткістю виконання партії співаком, контролювати розстановку дихання у партнера, фразування тощо з метою створення високохудожнього ансамблю.

Предмет «Концертмейстерський клас» вимагає від здобувача протягом навчання постійного поповнення репертуару новими творами. Твори, що не включені до репертуарного мінімуму, можуть бути виконані у будь-якому концертному виступі. Виступи здобувача повинні відбуватися не тільки в рамках концертів класу, а й можуть бути виїзними: концерти в інших містах України, участь фестивалів та інших творчих проектах.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.

- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.
- СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

- ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.
- ПРН 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.
- ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
- ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
- ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.
- ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Змістовий модуль 1. Виступи з різними солістами

- Тема 1. Складні акустичні умови концертного залу та особливості концертмейстерської роботи в них (віддаленість від партнера, партнера не чуєш або не бачиш, дуже суха або рихла акустика тощо)
- Тема 2. Побудова виконавського плану твору, що вивчається: основні етапи вивчення, побудова музичної форми, становлення кульмінації твору тощо. Шляхи творчих пошуків художніх засобів щодо його виконання
- Тема 3. Виховання у здобувача оркестрового мислення при складанні органних перекладань в вокальних творах
- Тема 4. Робота над складанням «оркестрових» реєструвань. Вивчення «оркестрових» голосів органа
- Тема 5. Складання програми концертних виступів, яка б відповідала складу публіки, загальній темі концерту та можливостям конкретного органа, на якому належить виступати

Змістовий модуль 2. Робота з хором

- Тема 6. Шляхи активізації творчої уяви у здобувача, заохочення здобувача в прояві самостійності в роботі над інтерпретацією
- Тема 7. Робота над хоровими акомпанементом та їх специфікою. Робота органіста з хором та її складнощі

Тема 8. Робота над різновидами використання педальної клавіатури. Типи педальної аплікатури

Тема 9. Психофізіологічна підготовка до концертного виступу, її етапи. Аналіз досягнень та недоліків (включаючи самоаналіз). Методи і способи саморегуляції

Тема 10. Підготовка до концертних виступів (номери у тематичних концертах, концертах класу, кафедри з подальшим обговоренням)

Змістовий модуль 3. Робота у складі оркестру

Тема 11. Складання педальної партії у творах романтичних авторів. Робота з технічними засобами органа в творах композиторів-романтиків

Тема 12. Драматургічні особливості творів композиторів – романтиків. Укладання транскрипцій романтичних творів

Тема 13. Робота органіста у складі оркестру. Вміння працювати з партитурою та напрацювання орієнтирів роботи з оркестром

Тема 14. Особливості складання транскрипцій в розвинутих оперних аріях композиторів – романтиків. Етапи опрацювання нотного матеріалу

Тема 15. Концертні виступи (номери у тематичних концертах, концертах класів, концертах кафедри) з подальшим обговоренням. Аналіз позитивних сторін та недоліків виконання (включаючи самоаналіз)

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

1. Вербальний: інтерактивний (діалог, бесіда).
2. Практичний: аналітична практика.
3. Наочний: демонстрація.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Головною **формою контролю** для здобувачів освітнього ступеню «Магістр» є: залік – 1 семестр, екзамен – 2 семестр, атестаційний екзамен – 3 семестр.

Поточною формою контролю роботи здобувача залишається урок з викладачем-органістом згідно навчальному плану. Протягом всього періоду навчання здобувач обов'язково повинен мати відкриті виступи, він може також брати участь у майстер-класах, прослуховуваннях та інших формах концертної діяльності.

Концертна робота здобувача протягом семестру, якщо вона демонструє нову, ще не оцінену програму, рішенням кафедри може бути зарахована здобувачу як залік. Складання заліку передбачає концертне виконання органних супроводів співаку або інструменталісту.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Виступи на академічних концертах	10
2.	Виступи в концертах класу/ ансамблевих концертах	15
3.	Участь у майстер-класах (активна форма), конкурсах, фестивалях, запис відео для участі в онлайн конкурсах та інших творчих проектах	10
4.	Участь у майстер-класах (пасивна форма), семінарах, практикумах, що присвячені проблемам ансамблевого виконавства	10
5.	Відвідування культурно-мистецьких заходів з подальшим аналізом	5
6.	Екзамен (залік)	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань здобувачів

90–100–А– відмінно – Здобувач демонструє глибоке осягнення художнього змісту і форми музичного твору, виявляє індивідуальне ставлення до художніх образів, створює цікаву оригінальну реєстровку. Виконання акомпанементу відрізняється технічною досконалістю, яскравою артистичністю та емоційною гнучкістю у поєднанні з психологічною витривалістю. Ансамбль з партнером досконалий, повне музичне відчуття один одного. Органіст впевнено та вміло користується технічними засобами органа. Протягом навчання активно бере участь в творчих заходах, часто виступає на сцені, наполегливо і продуктивно працює самостійно.

82–89–В– добре – Здобувач демонструє досить високий художній та технічний рівень виконання, сценічну волю, артистизм. Його інтерпретація свідчить про вдумливе відношення до авторського тексту та пошук оптимальних виразних засобів втілення образного змісту музики. Дуже хороший ансамбль з партнером. Органіст-концертмейстер грамотно користується технічними засобами органа. Протягом року систематично виступає на сцені, наполегливо займається самостійно.

74–81–С– добре – Здобувач добре розуміє художній зміст твору, досить переконливо інтерпретує його. Ансамбль має деякі технічні недоліки. Користування технічними засобами органа не досконале. Протягом навчання здобувач регулярно виступає на сцені, сумлінно займається самостійно.

64–73– D – задовільно – Здобувач справляється в цілому з виконанням програми, припускає деякі неточності в нотному тексті, темпах, співпадає з партнером, недостатньо володіє технічними ресурсами, не має достатніх навичок у виконанні. Протягом навчання виступає публічно, систематично працює самостійно. Протягом семестру репертуарні вимоги виконав повністю.

60–63– E – задовільно – Виконання здобувача відрізняється посереднім художнім, технічним та емоційним рівнем, психічною нестійкістю, допускаються помилки в нотному тексті, не співпадає з партнером в ансамблі. Протягом навчання рідко виступає публічно, нерегулярно працює самостійно.

35–59–FX – незадовільно – Здобувач демонструє відсутність творчого прочитання авторського тексту, артистизму, низький рівень складності програми, відсутність розуміння стилю та жанру, технічних навичок в користуванні інструментом. Поганий ансамбль з партнером. Протягом навчання дуже рідко виступає на сцені, спорадично працює самостійно.

1–34– F – незадовільно – Виконання здобувача відрізняється низьким художнім, технічним та емоційним рівнем, психічною нестабільністю, допускаються грубі помилки в нотному тексті. Володіє незначним репертуаром. Протягом навчання практично не виступає публічно, дуже погано самостійно працює.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами. Заохочується прагнення здобувачів до опрацювання матеріалу за допомогою англomовних джерел - книг, статей, онлайн-курсів тощо, які відповідають тематиці конкретних занять.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів у публічних виступах в якості виконавця, помічника органіста або ведучого концертного виступу органного класу, а також відвідування найрізноманітніших культурно-мистецьких заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнонкур Н. «Музика як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики.» (Суми: вид. «Собор», 2002) переклад Приходько І. з видання (Harnoncourt N. Vusik als Klangrede: Wege zu einem neuen Musikverständnis. Salzburg, 1982)
2. Булибенко Г. «Органа транскрипція камерних творів» (Луцьк «Волинська обласна книгарня» 2012)
3. Гречишкіна Н. «Особливості концертного виконання оперної Арії». Навчальний посібник - Донецьк, 2007
4. Дубінець Е. «Знаки звуків. Про сучасну музичну нотацію». – К., 1999.
5. Збірник статей «Проблеми камерно-ансамблевого виконавства», Науковий вісник №87 НМАУ ім. П.І.Чайковського.; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева]. – 2009. – Т. 7.
6. Котляревський І. «Темп та його позначки в творах Й.С.Баха» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 89-99)
7. Маркова О. «Виконавський і композиторський принципи мислення як антитези естетично-риторичного та композиційного творення музики» // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Виконавське музикознавство : [зб. наук. статей / ред.-упор М.А.
8. Давидов, В.Г. Сумарокова]. – К., 2007. – Вип. 69. Книга тринадцята. С. 6–13.
9. Методичні вказівки з концертмейстерської практики для студентів фортепіанних факультетів музичних вузів. Автор-упоряд. Н.М.Протопопова, К. 1986
10. Мірошнікова А.А. «Про роботу концертмейстера в класі Хорового диригування», автор – упоряд. Мірошнікова А.А., Методичні рекомендації. К. РУМК, 1990
11. Молчанова Т. Мистецтво піаніста – концертмейстера. Львів, 2007
12. Саварі С.В. Азбука акомпанемента. Навчальний посібник. / Ред. А.Я.Гроссов. – Донецьк 2006 – О., 1982.
13. Скобцова Ж.Г. «Концертмейстерська практика в оперному театрі». Методичні рекомендації, Авт. упоряд. Скобцова Ж.Г. - К. РМКНЗМіК, 1997
14. Таранов Г. "Курс читання партитур" (вид. "Мистецтво", М – Л 1939)
15. Ferguson H. Keyboard Interpretation. – London : Oxford University Press, 1975. – 222 p.
16. Klinda F., Organova interpretacia, OPUS, Bratislava, 1949
17. Matthaеi K., Vom Orgelspiel, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921
18. Riemann H., Handbuch der Orgel, M.Hesses Verlag, Berlin 1922